

Od soboty k neděli: Jak k tomu došlo?

Samuele Bacchiocchi, Ph. D.

*Emeritní profesor teologie a církevních dějin,
Andrews Univerzity, USA*

V této přednášce se pokusím zhustit do jedné přednáškové hodiny významné aspekty mého bádání o změně soboty na neděli v křesťanství. Toto téma mě zaujalo během období pěti let studia na papežské Pontifikální Gregorian univerzity v Římě v Itálii. Často mě lidé žádají o jednoduché a výstižné shrnutí nálezů mého výzkumu o tom, jak byla sobota změněna na neděli, jak je tomu v současné církvi. Oprávněně si stěžují, že má disertace je příliš časově i obsahově náročná. Preferují jednodušší vysvětlení, které mohou sdílet s dalšími lidmi. Chápu tuto potřebu a pokusil jsem se v této přednášce o jednodušší a srozumitelnější uspořádání. Z důvodu stručnosti jsem vynechal poznámky pod čarou. Zainteresovaní čtenáři najdou celou dokumentaci v knize *From Sabbath To Sunday*. Tento text můžete tisknout, používat i distribuovat jak uznáte za vhodné pro vaše potřeby.

Video nahrávka této přednášky byla vyrobena (anglicky) v Sacramentu v hlavní modlitebně Církve adventistů sedmého dne.

Důležité vysvětlení

Přednáška obsahuje informace, které se mohou lišit od vašeho dosavadního chápání doby a příčinách změny soboty na neděli v ranném křesťanství. Ve skutečnosti otázka, kterou vždy dostávám, když představuji tuto přednášku, zní asi takto: "jak dát do souladu to, že zachovávání neděle začalo v první polovině druhého století, kdy římský císař Hadrian vyhlásil represivní proti-židovskou a proti-sobotní legislativu v roce 135, s populárním adventistickým názorem, že sobota byla změněna na neděli ve čtvrtém století císařem Konstantinem?"

Má odpověď na tuto otázku je jednoduchá. Konstantin nezavedl zachovávání neděle. On jen prostě udělal ze „Dne Slunce“ civilní volno (nepracovní den) tím, že vyhlásil známý nedělní zákon v roce 321. Konstantinovým důvodem pro vyhlášení nepracovního světského dne jednoduše bylo, že do té doby se Den Slunce stal populární mezi pohany i křesťany. Toto vyplývá ze samé formulace nařízení: "ve ctihodný den slunce..." . Z toho je zřejmé, že v té době Den Slunce byl již "ctihodný," to jest, populární a respektovaný. Proces, který vedl k přijetí Dne Slunce jako civilního volna pro celou Římskou říši začal na začátku druhého století, když Den Slunce postoupil z pozice druhého dne v týdnu na pozici prvního a nejdůležitější dne v týdnu. Tento proces je ukázán v 8. kapitole knihy *From Sabbath To Sunday*, a stručně zmíněn na konci této přednášky. Je tam jednoznačně ukázáno, že když Římané podpořili Den Slunce jako první a nejdůležitější den v týdnu, nežidovští křesťané, kteří přišli z pohanského prostředí, byli ovlivněni k přijetí stejného Dne Slunce, aby ukázali svou odlišnost od Židů a naopak ztotožnění se s Římany. Politicky se rozhodli správně tím, že přijali Den Slunce, avšak na úkor biblicky správného rozhodnutí zachovat jako sedmý den sobotu. Nevyvratitelná historická svědectví dokládají zachovávání neděle v druhém a třetí století, to jest dlouho před dobou Konstantina.

Skutečnost, že zachovávání neděle začalo dříve než se předpokládá, nijak neoslabuje platnost a návaznost soboty. Jen ukazuje, jak ďábel chápe význam zachovávání soboty v náboženském životě Božího lidu. Ostatně dodržování soboty je přirovnáváno v Bibli k věrnosti Bohu a rouhání se sobotě k odpadnutí. Skrze proroka Ezechiela Bůh praví: "dům Izraelský zpurně se postavovali proti mně na poušti... též soboty mé poškrvnili náramně." (Ez 20,13 – kralický překlad). Důvod pro toto srovnání není obtížný pochopit. Osoba, která ignoruje Pána v jeho svatém dnu, v posledku Pána ignoruje každý den.

Při pohledu na životní důležitost, jakou hraje sobota v náboženském životě Božího lidu, lze chápat, že si ďábel pohrál se sobotním přikázáním během prvních tří století. Tím, že vedl mnoho křesťanů k odmítnutí soboty brzy po začátku křesťanství, uspěl v podpoře falešných druhů uctívání. Nesmíme nikdy zapomenout, jak velký spor se soustředí na otázku uctívání: Tedy pravé uctívání proti falešnému uctívání. A sobota je pro uctívání nezbytná, protože nás vede k úctě Bohu tím, že zasvětime náš čas i život jeho úctě zvláštním způsobem každý sedmý den.

Nemnoho témat bylo v křesťanské historii tak žhavě debatováno jako změna ve dni odpočinku a uctívání od soboty na neděli v ranném křesťanství. Přes 3000 disertací a pojednání bylo vydáno na toto téma od časů reformace. Hlavní příčinou pro tento neustálý zájem o historický původ neděle, je potřeba definovat povahu dodržování neděle v jeho vztahu k sobotě. Debata se často soustředí kolem tohoto základního problému: Vznikla neděle jako pokračování soboty a následně měla být zachovávána jako DEN odpočinku a uctívání jako sobota? Nebo, neděle začala jako druh nového křesťanské zařízení, rozhodně odlišného od soboty, a následně měla být dodržována jako asi více než HODINA týdenního uctívání?

Odpovědi křesťanů na tyto otázky jsou nejednotné. Na jedné straně jsou církve, které sdílejí pohled kalvinistické tradice, která vidí neděli jako křesťanskou sobotu, a tak ji dodržuje jako SVATÝ DEN odpočinku a uctívání v Pánu. Na druhé straně jsou církve, které následují luteránskou a katolickou tradici a vidí neděli jako odlišnou od soboty, a tak ji dodržují primárně jako HODINU týdenního uctívání.

Současná krize zachovávání neděle zažehla obnovený zájem o otázku původu neděle a jejího vztahu k sobotě. Katoličtí a protestantští duchovní jsou hluboce znepokojeni nad alarmujícím poklesem účasti na bohoslužbách. V Itálii, odkud pocházím, je odhadováno, že jen 5 % katolíků přichází pravidelně v neděli na mši. Asi 95 % katolíků přijde do kostela třikrát za život: když se narodili, oženili a zemřeli. Situace je stejná ve většině západních zemí, kde docházka do kostela činí méně než 10 % křesťanské populace. Překvapivě nízká účast na bohoslužbách je viděna představiteli církve jako hrozba k přežití nejen jejich církví, ale křesťanství samotného. V jádru celého křesťanství je vztah s Bohem a jestliže křesťané ignorují Pána v den který chápou jako den Páně, je pravděpodobné, že budou ignorovat Pána i všechny ostatní dny v týdnu.

Dva pohledy na původ neděle

Krátce řečeno, existují dnes dva hlavní pohledy, na historický původ neděle a její vztah k biblické sobotě. Starší a tradiční pohled, který může být vystopován již v ranném křesťanství tvrdí, že existuje zásadní rozdílnost mezi sobotou a nedělí, a následně že neděle není sobota. Tyto dva dny se liší v původu, významu a prožitku. Novější pohled, který vyjádřil sám papež Jan Pavel II. ve svém pastýřském listě *Dies Domini* tvrdí, že neděle začala jako ztělesnění a "plné vyjádření" soboty a následně má být zachovávána jako biblický příkaz, vyrůstající ze samotného sobotního přikázání.

Podle tradičního pohledu, který byl zastáván katolickou církví a přijímán těmi protestanty, kteří se řídí lutherskou tradicí, sobota byla dočasná Mojžíšova instituce daná Židům, zrušená Kristem a následně dnes již nezávazná. Křesťané přijali zachovávání neděle ne jako pokračování biblické soboty, ale jak novou instituci, založenou církví k oslavě Kristova vzkříšení prostřednictvím slavení večere Páně. Tato tradiční pozice byla zachovávána katolickou církví, která se prohlásila za odpovědnou za změnu soboty na neděli. Například Tomáš Akvinský (1225-1274), který je považován za největšího katolického bohoslovce jaký kdy žil, výslovně uvádí: "zachovávání dne Páně nahradilo zachovávání soboty ne na základě [biblického] pravidla ale instituce církve." Tento pohled byl opakován během staletí ve standardních katolických katechismech, kde sdělení jako toto je obvykle uvedeno následně: "my zachováváme neděli místo soboty proto, že katolická církev na základě své autority přenesla vážnost soboty na neděli."

Nicméně nedávno to byli jak katoličtí, tak protestantští učenci, kdo se zastávali apoštolského původu zachovávání neděle. Podle těchto učenců si apoštolové sami vybrali první den v týdnu jako novou křesťanskou sobotu v samém začátku křesťanství; měla to údajně být připomínka Kristova vzkříšení.

Tento pohled je obhajován z velké části papežem Janem Pavlem II. v jeho pastýřském listu *Dies Domini* (Den Páně), který byl uveřejněn 31. května 1998. V toto dlouhém dokumentu (přes 40 stran) papež úpěnlivě prosí za obnovu zachovávání neděle tím, že apeluje na morální pravidlo sobotního přikázání. Dle papeže má být neděle zachovávána ne pouze jako instituce založená katolickou církví, ale jako morální pravidlo Desatera. Důvodem je, že neděle údajně vznikla jako ztělesnění a "plné vyjádření" soboty a následně by měla být zachovávána jako biblická sobota. Jan Pavel II. se odchýlil od tradiční katolické pozice pravděpodobně proto, že si přeje vyzvat křesťany k respektování neděle ne pouze jako zařízení katolické církve, ale jako Božský příkaz. Dále, tím, že zakotví dodržování neděle v sobotním přikázání, nabídne papež nejsilnější mravní důvody pro apel na křesťany aby "zajistil, že civilní legislativa bude respektovat jejich povinnost vůči svaté neděli."

Pokusy udělané papežem a jinými představiteli církve v oblasti zachovávání neděle na místě sobotního přikázání, vyvolávají tuto důležitou otázku: "jestliže by měli křesťané zachovávat neděli jako biblickou sobotu, proč by neměli rovnou zachovávat přímo sobotu?" Co bylo špatné na biblické sobotě, že bylo potřeba změnit ji na neděli? Aplikovat sobotní přikázání na zachovávání prvního dne v týdnu (neděle) může být slabě řečeno matoucí, protože čtvrté přikázání nařizuje zachování sedmého dne a nikoliv prvního. Tento

zmatek může pak také vysvětlovat to, proč mnoho křesťanů nebere dnes zachování neděle opravdově.

Závěry mého výzkumu.

Pro najít odpovědi na otázku doby, místa, příčin, a důsledků změny soboty na neděli v ranném křesťanství jsem věnoval pět ročníků studia na papežské Pontifical University v Římě a zkoumal jsem pro svoji disertační práci ranné křesťanské dokumenty. Výsledky mého výzkumu byly vydávány v již zmíněné disertaci *From Sabbath To Sunday* s podtitulem: *Historické zkoumání vzestupu zachování neděle v ranném křesťanství*. Disertace byla vydávána v roce 1997 pontifická gregoriánskou univerzitou v Římě v Itálii, s oficiálním katolickým imprimatur (schválením). Papež Pavel VI. mi udělil zlatou medaili za vzdělávání cum summa laude. V této přednášce se odkazuji na tuto práci.

Má analýza biblických a historických textů ukázala, že změna od soboty k neděli nevznikla na začátku křesťanství z pravomoci Krista nebo apoštolů, kteří si údajně vybrali první den v týdnu jako novou křesťanskou sobotu pro oslavu Kristova vzkříšení. Změna začala století po Kristově smrti za vlády římského císaře Hadriana (kolem r. 135), a to v důsledku souhrnu politických, společenských, pohanských a náboženských faktorů o kterých se brzy zmíním. V podstatě to byla nutnost vyhnout se represivní anti-židovské a anti-sobotní legislativě, kterou nařídil v r. 135 císař Hadrian, což způsobilo, že římský biskup začal propagovat změnu ze soboty na neděli a změnu od židovské paschy (židovské Velikonoce) k velikonoční neděli (křesťanským Velikonocům). Tyto změny byly navrženy, aby vyjádřili křesťanské oddělení se a rozdílnost od Židů v době, když židovský náboženský kult byl zakázán římskou vládou.

Důsledek tohoto závěru je, že změna ze soboty na neděli nebyla pouze změna jména nebo čísla, ale změna významu, autority a prožívání. Po tomto zkráceném úvodu se nyní podíváme krok za krokem na to, jak jsem k tomuto závěru došel. Začneme naše zkoumání nejprve údajnou rolí Krista, jeho vzkříšení a jeruzalémské církve ve změně soboty na neděli. Pak budeme pokračovat uvažováním nad klíčovým vlivem římské církve a uctívání slunce v přijetí neděle.

Ježíš a původ neděle

Populární názor zastávaný některými současnými učiteli je, že Kristus připravil půdu na cestě od upuštění od soboty k přijetí a zachování neděle místo ní, a to svými mesiášskými požadavky a svou provokativní metodou dodržování soboty, která způsobila nezanedbatelnou polemiku s tehdejšími náboženskými vůdci. Pozoruhodným příkladem tohoto pohledu je symposium „From Sabbath to the Lord's Day“ (Od soboty ke dni Páně), uspořádané sedmi britsko-americkými učiteli a podporované Tyndale Fellowship for Biblical Research in Cambridge (Tyndalova společnost pro výzkum Bible v Cambridge, Anglie). Autoři tvrdí, že Kristus překročil sobotní příkázání svými spasitelskými požadavky. Jednal proti převažujícím sobotním tradicím, aby zajistil svým následovníkům svobodu v reinterpetaci soboty a k tomu, vybrat si nový den uctívání, který by vhodněji vyjadřoval jejich novou křesťanskou víru.

Základní problém tohoto populárního názoru je, že zásadně chybně vysvětluje záměr Kristových sporů o sobotní aktivity a vyučování, které zcela jasně vyjadřovali nikoliv snahu anulovat, ale objasnit božský záměr čtvrtého přikázání. Kristus jednal záměrně proti převládajícímu nepochopení soboty; nikoliv s úmyslem skončit její zachovávání, ale obnovit smysl tohoto dne podle Bohem zamýšleného účelu. To by mělo být připomenuto vždy, kdykoli zazní obvinění z rušení soboty: Kristus taková obvinění odmítal a vyvracel. Bránil sebe a své učedníky od obvinění z porušování soboty tím, že apeloval na Bibli: "nečetli jste..." (**Mat 12,3-5**).

Záměr Kristova provokativního sobotního vyučování a jednání nebyl v tom, připravit cestu pro opuštění soboty a přijetí neděle, ale v ukazování pravého smyslu a funkce soboty, jmenovitě dne, kdy se má "činit dobře" (**Mat 12,12**), "zachránit život" (**Mk 3,4**), osvobodit od nemocí a duchovního svázání (**Lk 13,12.16**), a ukazovat "slitování" raději než zbožnost (**Mat 12,7**). Pečlivá studie těchto Ježíšových sobotních prohlášení jasně ukazuje, že Ježíš neměl žádný záměr zrušit sobotu. Místo toho se snažil objasnit božský záměr soboty, konkrétně jí ukázat jako den, oslavující Boží stvořitelkou a vykupitelkou lásku, nabízenou skrze život a láskyplnou službu potřebným lidem.

Vzkříšení a původ neděle

Běžný názor mezi neděli dodržujícími křesťany také je, že sobota byla změněna na neděli apoštolskou církví, aby připomínala Kristovo vzkříšení. Toto je opravdu běžné vysvětlení pro dodržování neděle. Papež sám apeluje na Ježíšovo vzkříšení a objasnění neděle tímto způsobem ve svém pastoračním listě *Dies Domini*, kde se zastává apoštolského původu neděle. Četní katoličtí a protestantští učenci psali na obranu stejného názoru.

Například ve své disertační práci *Storia della Domenica* (minulost neděle), Corrado Mosna, jezuitský student na Pontifical Gregorian University, který psal pod vedením prof. Vincenzo Monachino, S. J., (což je stejný profesor, který vedl i mou disertaci) zakončuje: "proto můžeme s jistotou učinit závěr, že událost vzkříšení určila výběr neděle jako nového dne uctívání prvního křesťanského společenství." Podobným způsobem kardinál Jean Daniélou napsal: "den Páně je čistě křesťanská instituce; její původ nalezneme pouze ve faktu vzkříšení Krista den po sobotě."

Navzdory popularitě postrádá toto tvrzení, totiž že Kristovo vzkříšení v první den týdne způsobilo změnu od soboty k uctívání neděle, biblickou a historickou oporu. Důkladné studium všech odkazů na vzkříšení ukazuje nesrovnatelnou důležitost události vzkříšení, ale přesto nepozorujeme jakékoliv znamení, že by to měl připomínat zvláštní den. Nový zákon nepřipisuje žádný liturgický význam dnu Kristova vzkříšení, protože vzkříšení bylo viděno jako existenciální realita, zakoušená žitým vítězstvím v síle vzkříšeného Spasitele, a ne jako liturgická praxe spojená s uctíváním neděle.

Dovolte mi se stručně zmínit o sedmi hlavních důvodech, které zpochybní údajnou roli Kristova vzkříšení v přijetí zachovávání neděle.

(1) Žádný příkaz Krista nebo apoštolů. Není nikde uveden žádný příkaz Krista nebo apoštolů k týdennímu zachovávání neděle nebo k roční oslavě velikonoční neděle jako oslav Kristova

nedělního vzkříšení. V Novém zákoně máme příkazy ohledně křtu (**Mat 28,19-20**), večeře Páně (**Mk 14,24-25; 1 Kor 11,23-26**) a umývání nohou (**J 13,14-15**), ale najdeme tam žádné příkazy nebo ani jen náznaky připomínání Kristova vzkříšení každý týden v neděli nebo v neděli o Velikonocích.

(2) Ježíš neučinil žádný pokus vytvořit památník svého vzkříšení. Jestliže Ježíš chtěl, aby se den jeho vzkříšení stal pamětním dnem odpočinku a uctívání, měl by tento den ustanovit výslovným prohlášením takového památníku. Je důležité si všimnout, že u Božích institucí jako sobota, křest a večeře Páně, u všech najdeme jejich původ ve výslovném Božím aktu, který je založil. Ale ohledně dne svého vzkříšení Kristus neučinil žádný čin nebo prohlášení, kterými by zavedl památku vzkříšení.

Jestliže chtěl Ježíš ustanovit den svého vzkříšení, je pravděpodobné, že by řekl například ženám, aby sdělili učedníkům: „jděte a oslavujte moje vzkříšení“. Místo toho jim řekl "Jděte a oznamte mým bratřím, aby šli do Galileje" (**Mat 28,10**) a učedníkům řekl "jděte... získávejte učedníky... křtěte je" (**Mat 28,19**).

Žádné ze slov vzkříšeného Spasitele neodhalují úmysl zavést památník jeho vzkříšení tím, že učiní neděli jako nový den odpočinku a uctívání. Důvodem je, že náš Spasitel chtěl, aby jeho následovníci pohlíželi na jeho vzkříšení jako bytostní realitu, zakoušenou v každodenním životě jako vítězství jeho moci a vzkříšení, spíše než liturgicko-náboženskou událost ve slavení v neděli. Pavel vyjádřil naději v "jeho poznání a moci jeho vzkříšení" (**F 3,10**), ale nikdy se nezmínil o své touze oslavovat Kristovo vzkříšení v neděli nebo o velikonoční neděli.

(3) Neděle nikdy není nazvána „den vzkříšení“ Neděli nikdy Nový zákon nenazývá "den vzkříšení." Označuje ji jako "první den v týdnu" a odkazy na neděli jako den vzkříšení se objevují nejdříve v počátku čtvrtého století, konkrétně ve spisech Eusebia z Cesareje.

Od té doby se neděle spojovala se vzkříšením a následně na ní bylo odkazováno jako "den vzkříšení." Ale tento vývoj nastal několik století po začátku křesťanství.

(4) Nedělní vzkříšení předpokládá práci, ne odpočinek a uctívání

Nedělní vzkříšení předpokládá práci spíše, než odpočinek a uctívání, protože neoznačuje dokončení Kristovy pozemské služby, která skončila v pátek odpoledne, když Spasitel zvolal: "dokonáno jest" (**J 19,30**), a pak spočinul v hrobě podle příkázání. Místo toho, vzkříšení ohlašuje začátek Kristovy nové přímělní služby (**Sk 1,8; 2,33**), která stejně jako první den stvoření, předpokládá práci spíše než odpočinek.

(5) Večeře Páně nebyla slavena v neděli jako uctění jeho vzkříšení. Ve své disertaci o neděli: *The History of the Day of Rest and Worship in the Earliest Centuries of the Christian Church* (Minulost dne odpočinku a uctívání v ranných stoletích křesťanské církve) Willy Rordorf argumentuje tím, že neděle se stala dnem Páně, protože to byl den ve kterém byla slavena večeře Páně. Tento pohled, přijímaný mnohými, však postrádá biblickou a historickou oporu. Historicky víme, že křesťané nemohli pravidelně oslavovat večeři Páně o nedělních večerech, protože taková shromáždění byla zakázána tzv. římským právem *hetariae* -

právem, které zakazovalo všechny druhy společenského jídla o večerech. Římská vláda se obávala, že taková večerní shromáždění by se mohla stát příležitostí k politickému spiknutí.

Aby se křesťané vyhnuli římské policii, měnil se pravidelně čas a místo večeře Páně. Nakonec přesunuli večeři Páně z večera na ráno. Toto také vysvětluje, proč Pavel velmi přesně uvádí způsob slavení večeře Páně, ale naopak se vyjadřuje nejasně pokud jde o otázku doby jejího konání. Všimněme si, že čtyřikrát opakuje stejnou frázi: "když se shromažďujete" (**1 Kor 11:18. 20.33.34**). Fráze naznačuje nejasný čas. Nejpravděpodobněji proto, že nebyl stanoven žádný den pro oslavu večeře Páně. Jestliže, jak někteří učenci obhajují, byla večeře Páně slavena v neděli večer jako součást svěcení dne Páně, stěží by se Pavel nezmínil o posvátnosti času, ve kterém to bylo. Toto by totiž jistě posílilo jeho apel na ještě větší úctu během účasti na večeři Páně. Neexistence Pavlových zmínek o neděli jako o době shromažďování nebo absence použití slova "Páně – kyriake" v charakteristice dne jako "dne Páně," (jak to dělal s odkazem na večeři Páně), ukazují, že apoštol nepřikládal žádný náboženský význam neděli.

(6) Večeře Páně připomíná Kristovu oběť, ne jeho vzkříšení. Mnoho křesťanů dnes pohlíží na večeři Páně jako na jádro nedělního uctívání Kristova vzkříšení. Ale v apoštolské církvi večeře Páně nebyla slavena v neděli, jak jsme viděli, ale nebyla ani spojena se vzkříšením. Je to například Pavel, který prohlašuje, že odevzdává to, co "přijal od Pána" (**1Kor 11,23**) a výslovně říká, že obřad připomínal ne Kristovo vzkříšení, ale jeho oběť a druhý příchod: "zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde" (**1 Kor 11,26**).

Podobně pesach (židovské Velikonoce), oslavovaná dnes mnoho křesťany na velikonoční neděli, byla slavena během apoštolských časů ne v neděli jako připomínka vzkříšení, ale podle biblického data 14. dne měsíce nisanu (tedy v jakýkoliv den týdne, na který 14. nisan připadal – pozn. překl.), a to primárně na paměť Kristova utrpení a smrti. Tedy na rozdíl od toho, čemu dnes mnoho lidí věří, velikonoční neděle v apoštolské církvi nebyla známá. Ta byla zavedena a prosazována až církví v Římě v druhém století, aby bylo tehdy ukázáno oddělení se a rozdílnost od židovských Velikonoc - pesachu.

Výsledkem byl známý velikonoční spor, který nakonec vedl římského biskupa Viktora k exkomunikaci asijských křesťanů (kolem r. 191) pro odmítání přijetí velikonoční neděle. Tyto skutečnost ukazují, že Kristovo vzkříšení první den v týdnu neovlivnilo apoštolskou církev k přijetí týdenního slavení neděle a každoročního slavení velikonoční neděle, které by připomínaly tuto událost.

(7) Vzkříšení není dominantní argument pro zachování neděle v ranných křesťanských dokumenty. Nejranější explicitní odkazy na zachování neděle se nalézají ve spisech Barnabáše (kolem r.135) a Justina Martyra (kolem r. 150). Oba pisatelé se zmiňují o vzkříšení, ale pouze jako druhý ze dvou důvodů, důležitý, ale nikoliv převládající. Barnabášovo první teologické zdůvodnění pro dodržování neděle je eschatologické, jmenovitě neděle jako "osmý den" reprezentuje "začátek nového světa." Názor na neděli jako "osmém dni," byl později opuštěn, protože je nesmyslné mluvit o "osmém dni" v sedmidenním týdnu. Justinův první důvod pro křesťanské shromažďování v Dies Solis -

Den Slunce, je začátek stvoření: "Neděle je první den, ve kterém Bůh proměnil tmu a stvořil svět." Tyto důvody byly nakonec později opuštěny ve prospěch vzkříšení, které se stalo primárním důvodem pro zachování neděle.

Sedm výše uvedených důvodů dostatečně zpochybňuje tvrzení, že Kristovo vzkříšení první den v týdnu způsobilo opuštění soboty a přijetí neděle. Pravda je taková, že zpočátku bylo vzkříšení slaveno existenciálně více než liturgicky, to jest vítězným způsobem života spíš než zvláštním dnem uctívání.

Jeruzalém a původ neděle

Velmi podobného druhu jako je údajný vliv vzkříšení je také populární názor, že cestu k opuštění soboty a přijetí neděle razila již jeruzalémská církev. Tomuto tématu jsem věnoval bedlivou pozornost v 5. kapitole své disertace s názvem "Jeruzalém a původ neděle" Můj výzkum ukazuje, že tento populární názor spočívá na třech hlavních chybných předpokladech.

(1) Neděle začala v Jeruzalémě, protože tam byl vzkříšen Kristus

Zprvce se předpokládá, že Jeruzalém musí být místem vzniku svěcení neděle, protože to je místo kde vstal Ježíš první den v týdnu z mrtvých. To znamená, že bezprostředně po vzkříšení Krista, apoštolé "už doma neměli v den židovské soboty bohoslužbu." a následně pokračovali zavedením nedělního uctívání během osobité křesťanské liturgie jako připomenutí Kristova vzkříšení.

Jak jsme však už ukázali, tento předpoklad postrádá biblickou a historickou oporu, protože v apoštolské církvi bylo vzkříšení viděno jako existenciální skutečnost, zakoušená žitým vítězstvím v moci vzkříšeného Spasitele, a ne liturgickou praxí, která se vázala na uctívání neděle. Již dříve jsme si povšimli, že nikde v Novém zákoně se nepředepisuje nebo dokonce ani nenavrhuje vzpomínání na Ježíšovo " vzkříšení v neděli". Samotný název "den vzkříšení" se neobjevuje v křesťanské literatuře dříve než ve čtvrtém století. Jestliže prvotní jeruzalémská církev prosazovala a podporovala svěcení neděle, jelikož už necítily sounáležitost s židovským svěcením soboty, očekávali bychom, že se v takové církvi objeví okamžité oddělení se od židovských náboženských tradic a bohoslužby. Ale opak je pravdou. Kniha Skutků apoštolů, stejně jako několik dalších žido-křesťanských dokumentů jasně odhalují, že etnické složení a teologická orientace jeruzalémské církve byly hluboce židovské. Lukášova charakteristika jeruzalémské církve říká, že byli: "nadšenými zastánci Zákona" (**Sk 21,20**), což je jednoznačný popis, který stěží počítá s opuštěním základního pravidla Zákona, totiž dodržování soboty.

(2) Pavel se dozvěděl o zachování neděle od židovských vůdců

Druhý chybný předpoklad je, že se Pavel dozvěděl o zachování neděle od apoštolských vůdců jeruzalémské církve a naučil to křesťany z pohanů. Argumentem pro tento předpoklad je, že Pavel mohl stěží prosazovat opuštění soboty a přijetí neděle, bez vyvolání silné opozice mezi židovskými bratry. Neexistence nějaké ozvěny diskusí na toto téma

v Novém zákoně je brána jako znamení, že Pavel přijal zachovávání neděle jak ho to naučili židovští bratři a pak podporoval tuto praxi v církvích, vzešlých z pohanů, které on založil .

Ve své knize o „**dnu Páně**“, Paul Jewett poznamenává například, že "jestliže Pavel prosazoval uctívání neděle mezi křesťany z pohanů, je pravděpodobné, že židovská opozice by ho obvinila za opovážlivost a rušení Zákona v otázce soboty, stejně jako se to stalo v případě obřizky (**Sk 21,21**).“ Neexistenci takovéto opozice vykládá Jewett jako znamení, že Pavel přijal a podpořil zachovávání neděle od židovských bratří.

Tento předpoklad je správný v tom, že Pavel nemohl prosazovat zachovávání neděle bez vyvolání opozice židovských bratří, je ale nesprávné předpokládat, že když tato opozice nevznikla, že se dodržování neděle Pavel jednoduše naučil právě od těchto bratří. Pravdou naopak je, že židovští křesťané, jak nyní uvidíme, byli hluboce vázáni k zachování Zákona obecně a soboty zvlášť. Nepřítomnost nějakého sporu mezi Pavlem a židovskými bratry ukáže, že sobota se nikdy nestala záležitostí apoštolské církve, protože byla věrně zachovávána všemi křesťany.

(3) Pouze apoštolská jeruzalémská církev mohla změnit sobotu na neděli

Třetí chybný předpoklad je ten, že jeruzalémská církev, která byla matkou všech křesťanských církví, měla jako jediná dostatečnou autoritu a respekt přesvědčit všechny ostatní křesťanské církve, rozesté napříč římskou říší, ke změně dne jejich týdenní bohoslužby a uctívání soboty místo neděle. Méně vlivné církve by nikdy nedosáhli této změny. Podstatný problém tohoto předpokladu ale spočívá v nedostatečném uvědomění si židovského složení a teologické orientace jeruzalémské církve. Ze všech křesťanských církví byla ta jeruzalémská jediná, která byla složena téměř výhradně z židovských křesťanů, kteří byli zaníceni pro zachovávání Zákona obecně a soboty zvlášť.

Oddanost Zákonu.

Oddanost jeruzalémské církve Mojžíšovu Zákonu se odráženo v rozhodnutích první jeruzalémské rady (koncilu), která se sešla kolem r. 49-50 (viz Sk 15). Osvobození od obřizky je tam uděleno jen "bratrům, kteří byli dříve pohaný" (**Sk 15,23**). Žádný ústupek není udělán pro žido-křesťany, kteří musí i nadále pokračovat v obřizce svých dětí.

Dále, výjimka pro křesťany z pohanů ohledně obřizky neznamenal jejich osvobození od zachování Zákona obecně a ani soboty. Toto je jasně signalizováno faktem, že se od nich očekávalo respektování čtyř Mojžíšových příkazů Zákona, týkajících se těch, kdo bydleli mezi Izraelity - hostů. Tyto zákony jsou uvedeny v **Lv 17-18** a jsou citovány v rozhodnutí jeruzalémské rady: "Zdržujte se všeho, co bylo obětováno modlám, také krve, pak masa zvířat, která nebyla zbavena krve, a konečně smilstva. " (**Sk 15,29**). Tato starost jeruzalémské rady o rituální znečištění a židovský stravovací zákon odráží pokračující vazbu k Mojžíšovu zákonu. Tento závěr podporují i slova samotného Jakuba, který je uvádí křesťanům z pohanů: " Vždyť Mojžíš má odedávna po městech své kazatele, kteří čtou jeho Zákon v synagógách každou sobotu." (**Sk 15,21**). Všichni vykladači uznávají, že Jakub ve svém návrhu a jeho odůvodnění vyjadřuje vázanost na Mojžíšův zákon, který byl běžně čten každou sobotu v synagoze.

Pavlova poslední návštěva.

Další vhled nám poskytne Pavlova poslední návštěva v Jeruzalémě. Apoštolovi bylo Jakubem a staršími řečeno, že tisíce obrácených Židů jsou "nadšenými zastánci Zákona." (Sk 21,20). Stejní vůdcové pak také apelovali na Pavla, aby lidem také on ukázal, že "žije a zachovává Zákon" (Sk 21,24), a to účastí na očištném obřadu v chrámu. Ve světle této hluboké věrnosti k zachovávání Zákona je stěží možné, že by jeruzalémská církev měla zrušit jedno ze svých hlavních pravidel – zachovávání soboty – a místo toho prosazovat uctívání neděle.

Vznikla neděle v Palestině po roce 70?

Předcházející důkazy vedly některé učence k dohadům o tom, že zachovávání neděle začalo v Palestině v trochu pozdější době, jmenovitě po římském zničení chrámu v roce 70. Předpokládají, že odchod křesťanů z Jeruzaléma do Pelly stejně jako psychologický dopad zničení chrámu přiměl palestinské křesťany k odklonu od židovských předpisů, jako je např. svěcení soboty. Tento předpoklad je však zpochybněn svědectvími Eusebia a Epiphania, kteří nás informují o tom, že se jeruzalémská církev po r. 70 až do Hadrianova obležení Jeruzaléma v r. 135 skládala a byla spravována židovskými konvertity, které charakterizují jako "horlivě se držící doslovného zachování Zákona."

Spojitosť se zachováním soboty mezi palestinskými křesťany, známými jako nazarenští, je prokázána svědectvím palestinského historika čtvrtého století, Epiphania. On nám říká, že nazarenští, kteří byli "přímými potomky původního jeruzalémského společenství", naléhali a pokračovali v zachovávání sedmého dne – soboty, dodržovaného až do jeho doby, tj. kolem r. 350.

Živě si pamatuji na radost, kterou jsem měl, když jsem našel toto Epiphaniovo svědectví. Dychtivě jsem ukázal tento dokument svému vedoucímu disertace, jezuitovi prof. Vincenzo Monachinovi, který jej pozorně přečetl a pak zvolal: "toto je smrtelná rána teorii, která činí Jeruzalém místem vzniku zachovávání neděle." Můj profesor okamžitě rozuměl tomu, že jestliže přímí potomci jeruzalémské církve pokračovali v zachování soboty přinejmenším do čtvrtého století, pak jeruzalémská církev mohla stěží prosazovat opuštění soboty a přijetí neděle během apoštolského období. Ze všech tehdy existujících křesťanských církví byla jeruzalémská církev etnicky a teologicky nejbližší a nejloajálnější k židovské náboženské tradici, a tak je nejméně pravděpodobné, že by právě ona změnila sobotu.

Řím a původ neděle

Když jsem uspokojivě dokázal svému profesorovi, že jeruzalémská církev může být vyloučena jako místo vzniku zachovávání neděle, pokračoval jsem v hledání nejvíce pravděpodobné církve, která mohla prosadit takovou změnu. Během mého výzkumu jsem objevil narůstající množství důkazů, ukazujících k římské církvi. Tam jsem našel společenské, náboženské a politické podmínky, pro které by bylo pro římského biskupa výhodné podporovat upuštění od dodržování soboty a místo toho přijetí uctívání neděle.

(1) Převaha konvertitů z pohanů.

V první řadě, římská církev byla složena převážně z křesťanů, kteří konvertovali z pohanů. Pavel ve svém listu římské církvi výslovně píše: "vám z pohanských národů říkám..." (Ř 11,13). To znamená, že zatímco jeruzalémská církev byla tvořena téměř výlučně z křesťanů ze Židů a byla hluboce oddána židovským náboženským tradicím jako je dodržování soboty, římská církev sestávala většinou z křesťanů z pohanů, tedy z těch, kdo byli ovlivňováni pohanskou praxí jako je uctívání slunce s jeho Dnem Slunce.

(2) Brzká odlišnost od Židů.

Za druhé jsem našel, že převládající členství křesťanů z pohanů zřejmě přispělo k brzkému odlišení se římských křesťanů od Židů v Římě. Toto se projevuje ve faktu, že v r. 64 Nero obvinil křesťany ze zapálení Říma, ačkoli židovská římská čtvrť Trastevere nebyla ohněm dotčena. Tento fakt ukazuje, že v r. 64 byli křesťané v Římě už římskými autoritami vnímáni nikoliv jako židovská sekta, ale odlišné náboženské hnutí. Nejvíce pravděpodobným důvodem je to, že křesťané v Římě se v té době už delší dobu neúčastnili bohoslužeb v synagoze. Tak tomu ale nebylo v Palestině, kde se křesťané účastnili bohoslužeb v synagogách až do konce prvního století. To je doloženo tím, že aby křesťany vyhnaly ze synagogy, zavedly rabínské autority kolem r. 90 kletbu na křesťany, která měla být přednášena během synagogální bohoslužby.

(3) Předem daná autorita římské církve.

Třetí důležitý bod, který též musíme uvážit, je " předem daná autorita" (potentior principalitas) římského biskupa po zničení Jeruzaléma v r. 70. Jelikož byl Řím hlavním městem říše, převzal biskup hlavního města celkové vedení křesťanských společenství. Jeho vedení je uznáváno například Ignáciem, Polykarpem či Ireneem, kteří všichni žili ve druhém století. Hmatatelnými důkazy vedoucího postavení římského biskupa jsou jeho zásahy proti sektářské činnosti tehdejších heretiků jako byl Markion a Montanus. Ještě důležitější pro naše studium, je role římského biskupa v otázce prosazování a podporování změny od sobotního hodování k sobotnímu půstu jakou je změna od pesachu (židovských Velikonoc) k velikonoční neděli. K této otázce se ještě brzy vrátíme. V této chvíli stačí poznamenat, že vedoucí role římského biskupa se objevila po roce 70 po zničení Jeruzaléma. On byl tehdy jediný, kdo měl dostatečnou pravomoc k vydávání příkazů a tak k ovlivnění většiny křesťanů k přijetí nového náboženského uctívání, takového jakým je týdenní neděle a každoroční velikonoční neděle.

(4) Represivní anti-židovské zásahy.

K uvědomění si, proč by římský biskup měl prosazovat opuštění soboty a přijetí neděle, je důležitý čtvrtý faktor, a to daňová, vojenská, politická a náboženská represivní opatření, uložená Římany Židům, která začala první židovskou vzpourou proti Římu v r. 66 a kulminovala s druhou židovskou vzpourou v r. 135. Tato opatření, kterými chtěla římská správa potrestat Židy za násilné vzpoury v různých místech říše, byla obzvláště pociťována ve městě Římě, který měl silnou židovskou populaci.

- Finančně: byli Židé vystaveni diskriminační dani (fiscus judaicus) která byla zavedena Vespasianem a zvýšena nejprve Domitianem (r. 81-96) a později Hadrianem. To znamenalo, že Židé museli platit trestnou daň jednoduše za to, že žili.

- Vojensky: Vespasian a Titus potlačili první židovské povstání (r. 66-70) a Hadrian druhé (r. 132-135).
- Nábožensky: Vespasian (69 -79) zrušil Sanhedrin a úřad velekněze. Tato represivní opatření proti Židům byla citelně pocíťována v Římě, který měl velkou židovskou obec. Dokonce zvyšující se nepřátelství římského lidu proti Židům donutilo císaře Tita, ačkoli "neochotně" (invitus), požádat Bereniku, která byla židovkou a sestrou Heroda Mladšího, kterou si chtěl vzít, aby opustila Řím.

(5) Proti-židovská propaganda.

Pátým podstatným faktorem je proti-židovská propaganda římských autorů, kteří začali rasově a kulturně hanobit Židy, posmívat se obzvláště dodržování soboty a obřízce, jako příkladům židovských pověr. Tito autoři se obzvláště vysmívali dodržování sobotního odpočinku jako příkladu židovské lenivosti. Opovržlivé proti-židovské literární poznámky nalezneme ve spisech Seneky (z. r. 65), Persia (r. 34-62), Petronia (asi. r. 66), Quintilliana (asi 35-100), Martiala (asi 40-104), Plutarcha (asi 46-119), Juvenala (r. 125) a Tacita (asi. 55-120); všichni z nich žili v Římě.

(6) Hadrianova legislativa.

Šestý a nejvíce rozhodující faktor, který ovlivnil změnu dne uctívání ze soboty na neděli, je proti-židovská a proti-sobotní legislativa vydaná císařem Hadrianem v r. 135. Hadrian šel tak daleko, že zakázal praxi židovského náboženství obecně a dodržování soboty zvlášť v r. 135. Tato represivní proti-židovská legislativa byla vydána Hadrianem tři roky po krvavém boji při potlačování židovského povstání (v letech 132-135) [tzv. Bar Kochbovo povstání – pozn. překl.]. Hadriánovy římské legie přinesly mnoho obětí. Když se císař konečně zmocnil Jeruzaléma, rozhodl se zabývat židovským problémem a radikálně jej řešit. Zabil tisíce Židů a tisíc jich vzal jak otroky do Říma. Udělal z Jeruzaléma římskou kolonii a nazval ji Aelia Capitolina. Navždy zakázal Židům a židovským křesťanům vstoupit do tohoto města. Ještě důležitější pro naše zkoumání je, že Hadrian obecně zakázal praxi židovského náboženství a zvlášť dodržování soboty po celé říši. Není tedy překvapující, že Židé pohlížejí na Hadriana a Hitlera jako na dva největší zločince ve své historii. Tito dva muži jsou neblaze proslulí tím, že chtěli vymýtit židovské náboženství a národ. Hadrian se pokusil zničit judaismus jako náboženství a Hitler se pokusil zlikvidovat Židy jako lidi.

Když jsem se dozvěděl o Hadrianově proti-židovské a proti-sobotní legislativě, položil jsem si otázku: Jak reagovali křesťané, obzvláště ti žijící v Římě pod bezprostřední pozorností císaře, na takovou legislativu? Rozhodli se zůstat věrni svému zachování soboty, dokonce jestliže by to i znamenalo být potrestáni jako Židé, nebo opustili dodržování soboty, aby ukázali římským autoritám své oddělení se a rozdílnost od Židů? Odpověď je jednoduchá. Mnoho křesťanů mění čas a způsob zachování dvou institucí které je spojovali s judaismem, jmenovitě soboty a peschu (židovské Velikonoce). Brzy uvidíme, že sobota byla změněna na neděli a pesach na velikonoční neděli z důvodu vyhnutí se dokonce i jen podoby s judaismem.

(7) Křesťanská teologie pohrdající Židy.

Abychom pochopili, co dále přispělo k těmto historickým změnám, je potřeba se zmínit o sedmém důležitém faktoru, a to vývoji křesťanské teologie pohrdající Židy. Stalo se toto:

Když bylo židovské náboženství a sobota zakázány římskou vládou a hanobeny římskými spisovateli, začala se objevovat křesťanská protižidovská literatura *Adversus Judaeos* ("Proti všem Židům"). Jako pokračování a návaznost na pozice římských spisovatelů, vyvinuli křesťanští autoři "křesťanskou" teologii, odlišnou od Židů a proti nim. Charakteristické židovské zvyky jako obřizka a dodržování soboty byly prohlášeny za známky židovské zkaženosti.

Zavržení dodržování soboty jako znaku židovského zla, přispělo k opuštění soboty a přijetí zachovávání neděle, aby objasnilo římským autoritám křesťanské oddělení se od judaismu a identifikaci s římským pohanstvím. Tato historická změna od zachovávání soboty k zachovávání neděle byla prosazena římskou církví – převážně nežidovskou církví, která, jak již bylo dříve uvedeno, převzala vedení křesťanských sborů po r. 70 po zničení Jeruzaléma. Abychom objasnili, jak římská církev vedla křesťany k opuštění zachovávání soboty a povzbuzovala je v uctívání neděle místo toho, musíme se krátce zmínit o teologických, společenských a liturgických opatřeních v církvi v městě Římě.

Teologická opatření, učiněná církví v Římě

Sobota byla zredukována od památníku stvoření ustanoveného Bohem pro lidstvo, k Mojžíšově instituci, dané výhradně Židům jako známka jejich zkaženosti. Například Justin Martyr, vůdce církve v Římě, který psal v polovině druhého století, ve svém dialogu s Tryfonem argumentuje, že zachování soboty bylo dočasné Mojžíšovo nařízení, které Bůh uložil výhradně Židům jako "znak jejich trestu, který si zasloužili za svojí nevěru." Je těžko pochopitelné, jak představitelé církve jako Justin, který se stal mučedníkem pro křesťanskou víru, mohli odmítnout biblický význam soboty jako známky smluvního závazku k Bohu (Ex 31,16, 17; Ez 20,12. 20) a zredukovat jí místo toho na znak židovské zkaženosti. A co je ještě hůře pochopitelné je, že tehdejší teologové nijak neodmítli takovou absurdní a nesmyslnou teologii, opovrhující Židy — teologii, která tak nestydatě a chybně vysvětlovala biblickou sobotu, aby biblicky uznala politický a společenský útisk Židů.

Je to smutná lekce z historie, ukazující touhu být politicky korektní tím, že se podpoří populární ale nemorální politika, jako je např. vyhlazení Židů, muslimů a kacířů, nebo provozování otroctví, a což bylo důvodem, proč se někteří představitelé církve a vykladači Bible stali biblicky nesprávní. Vymysleli nebiblickou teologii, která by hájila populární nemorální praxi. Je nemožné odhadnout škodu, kterou tyto teologie „osobního prospěchu“ způsobily celému křesťanství.

Například, opomenutí církevních vůdců a učenců omluvit se za teologii, opovrhující Židy, přispělo, kromě jiného, ke vzniku populární prominentní teologie. Tato teologie, která je obsažena v mnoha evangelických církvích dnes, učí kromě jiného, že Bůh vytrhne svou církev tajně a najednou pryč, dříve než vylije svůj hněv na Židy během posledních sedmi let soužení. Popularita takových knih a filmů je hmatatelným důkazem, jak všudypřítomné je toto falešné učení dnes.

Společensky

Záporné přehodnocení soboty jako znaku židovské špatnosti, vedlo římskou církev ke změně zachovávání soboty jako dne hodování a radosti na den půstu a smutku. Sobotní

půst nezlepšil duchovní prožívání soboty. Naopak, jak se důrazně praví v papežském dekretu papeže Silvestra (314-335), sobotní půst byl navržen, aby ukázal "opovržení Židy" (exsecratione Judaeorum) za jejich sobotní "hodování" (ciborum destructione). Smutek a hlad vyplývající z půstu, umožnil křesťanům vyhnout se tomu, aby "vypadali, že zachovávají sobotu s Židy" a povzbudil je, aby se dychtivěji a radostně pustili do zachovávání neděle. Týdenní sobotní půst se dále rozvinul jako rozšíření nebo protějšek každoročního sobotního velikonočního půstu. To byl den, kdy se všichni křesťané, kteří přijali římskou velikonoční neděli, postili. Každoroční sobotní velikonoční půst, stejně jako týdenní sobotní půst, nebyly navrženy výhradně jen k vyjádření smutku za Kristovu smrt, ale také k vyjádření opovržení Židy, kteří byli považováni za pachatele této smrti. Například dokument z třetího století, známý jako Didascalia Apostolorum (Učení apoštolů – kolem r. 250), nařizuje křesťanům půst na velikonoční pátek a sobotu "kvůli neposlušnosti našich bratrů [tj., Židů]... protože tito lidé zabili ukřižováním našeho Spasitele."

Mnoho učenců souhlasí s tím, že římská církev byla zodpovědná za odmítnutí biblického datování pesachu (14. dne měsíce nisan), a podpořila místo toho velikonoční neděli. Změna od pesachu k velikonočním nedělím byla zavedena církví Říma v druhé polovině druhého století, aby se vyhnula, jako říká prof. Lightfoot, "dokonce i jen zdání judaismu." Proti-židovská motivace pro odmítnutí biblického datování pesachu je jasně vyjádřena v dopise Konstantina křesťanským biskupům na koncilu v Nikaji (r. 325). V tomto dopise císař nutí všechny křesťany následovat příkladu římské církve v přijetí velikonoční neděle, protože jak napsal: "nemáme mít cokoliv společného s Židy, pro našeho zachránce, který nám ukázal jinou cestu... v jednomyslném přijetí tohoto způsobu [tj. velikonoční neděle] toužíme po tom, nejdražší bratři, oddělit se od ohavné společnosti Židů." Tento dopis nikajskému koncilu ukazuje vyvrcholení sporu, jenž byl zahájen o dvě století dříve, a který se koncentroval v Římě.

Stejně proti-židovské motivy, které způsobily změnu od pesachu k velikonoční nedělím, vedli současně také k náhradě dodržování soboty uctíváním neděle. Tento závěr je podepřen nejen faktem, že židovská sobota měla stejný podíl na proti-židovském zavržení jako židovský pesach, ale také blízkou spojitostí mezi zachováváním každoročního velikonočního sobotního půstu, který byl následován radostnou velikonoční nedělí a zachováváním jeho týdenního protipólu, sobotního půstu, který byl následován radostnou nedělí.

Základní jednoty

mezi tímto každoročním a týdenním zachováváním je výslovně potvrzena církevními otci a také ukazuje na společný původ v římské církvi ve stejné době a kvůli obdobným příčinám. Také by mělo být poznamenáno, že papežův pokus zničit sváteční lesk soboty tím, že udělá z tohoto dne dobu přísného půstu, nebyl příznivě přijímán všemi církvemi. Východní církve například, se bránili přijetí sobotního půstu, stejně jako velikonoční neděle. Ve skutečnosti jejich odpor vůči těmto praktikám nakonec přispěl k historickému rozdělení v roce 1054 na církev římskokatolickou a pravoslavnou.

Liturgicky

Římská církev nařídila, že žádná náboženská shromáždění a eucharistické oslavy neměly být uskutečňovány v sobotu. Například papež Innocent I. (402-417) prohlásil, že "jak praví

církevní tradice, v těchto dvou dnech [pátek a sobota] by v žádném případě neměly být slaveny svátosti." Dva soudobí církevní historici, Sokrates a Sozomen, potvrzují Innocentovo prohlášení. Pro příklad, Sozomen (asi. 440) nám říká, že zatímco "lidé v Konstantinopoli a téměř všude, se shromažďují společně v sobotu a také v prvním dnu týdne, není nikdy takový zvyk viděn v Římě a v Alexandrii."

Shrňme: historické důkazy, uvedené výše ukazují, že římská církev použila teologická, společenská a liturgická opatření k opuštění soboty a jejího náboženského významu a prosadila místo toho zachovávání neděle.

Uctívání slunce a původ neděle

Předcházející diskuze se zaměřila na souhrn faktorů společenských, politických a náboženských, které přispěly k opuštění soboty. Otázka, která však stále zůstává nezodpovězená je, proč byla k vyjádření odlišnosti od Židů zvolena právě neděle. Proč křesťané nepřijali nějaký jiný den v týdnu, jako např. pátek, připomínající Kristovu oběť a naše vykoupení?

Uctívání slunce a neděle.

Odpověď na tyto otázky je nalezena obzvláště ve vlivu kultu uctívání slunce s jeho Dnem Slunce, který se stal "dominantní v Římě i v jiných částech říše od první poloviny druhého století." Neporazitelný bůh-slunce se stal hlavním bohem římského Pantheonu a byl uctíván zvláště na Dies Solis, to jest "Den Slunce," známý v našem kalendáři jako "neděle." K porozumění tomu, jak se Den Slunce stal prvním a nejdůležitějším dnem římského týdne, je důležité poznamenat, že Římané přijali sedmidenní týden od Židů, a to těsně před začátkem křesťanství. Nicméně, spíše než číslovat dny jako Židé, rozhodli se Římané pojmenovat dny v týdnu po sedmi planetách, které uctívali jak bohy. Co je nicméně překvapující je skutečnost, že nejprve Římané učinili Dies Saturni (den Saturnům - sobotu) prvním dnem v týdnu, následovaným Dies Solis (Dnem Slunce), který byl v týdnu druhým dnem. Důvodem je, že během prvního století byl bůh Saturn chápán jako důležitější než bůh slunce. Následně pak byl Den Saturnům učiněn prvním a nejdůležitějším dnem týdne. Situace se změnila začátkem druhého století, když se bůh slunce stal nejdůležitějším římským bohem. Popularita boha slunce způsobila povýšení Dne Slunce (neděle) z pozice druhého dne v týdnu na den první a nejdůležitější. Toto vyžadovalo posunutí ostatních dnů v týdnu o jeden den a Den Saturnův se proto stal pro Římany sedmým dnem v týdnu, stejně jako tomu bylo u Židů a křesťanů.

Když jsem se dozvěděl o povýšení Dne Slunce z pozice druhého dne v týdnu v prvním století, k prvnímu dni týdne ve století druhém, položil jsem si otázku: Je možné, že tento vývoj ovlivnil křesťany s pohanskou minulostí přijmout a přizpůsobit Den Slunce pro jejich křesťanské uctívání, aby ukázali své oddělení od Židů a identifikovali se tak s Římany v době, kdy podle římského práva bylo dodržování soboty zakázáno?

Nepřímé důkazy

V průběhu mého výzkumu jsem našel hojně nepřímých i přímých důkazů, podporujících tuto hypotézu. Nelezi jsem lidi, kteří uctívali boha slunce ve svých pohanských dnech a přinášející spolu s nimi do církve tyto různé pohanské praktiky. Existence problému je

dokládána častými pokáráními, vyřčenými představiteli církve těm křesťanům, kteří ctili boha slunce, obzvláště v Den Slunce.

Vliv uctívání slunce může být spatřen v ranném křesťanském umění a literatuře, kde symboly boha Slunce jsou často používány tak, že reprezentují Krista. Ve skutečnosti, nejranější ilustrace, představující Krista (datovaná asi do r. 240), která byla objevena pod částí baziliky sv. Petra, odkryté během let 1953-57, je mozaika, zobrazující Krista jako boha slunce jedoucího na čtyřspřeží slunečního vozu. Východ (slunce) se také stal směrem, pro orientaci během modlitby či pro stavby křesťanských kostelů. Dies natalis solis Invicti, tedy narozeniny neporazitelného slunce, které Římané oslavovali 25. prosince, byly přijaty křesťany jako čas slavení Kristova narození.

Přímý důkaz

Přímější důkaz vlivu uctívání Slunce v křesťanském přijetí neděle, je poskytnut v symbolice slunce ospravedlňující skutečné zachování neděle. Motivy světla a slunce jsou často používány církevními otci k rozvinutí teologického ospravedlnění pro uctívání neděle. Například Jeroným vysvětluje: "jestliže to je pohany nazýváno dnem slunce, my ještě ochotněji musíme to takto nazývat protože v tento den přišlo světlo světa a v tento den slunce spravedlnosti povstalo."

Závěr

Závěr mého výzkumu, týkajícího se změny soboty na neděli a probíhajícího během pěti let v pontifikálních knihovnách a archivech v Římě, jsem jednoznačně zjistil, že změna nastala nikoliv z Kristovy autority či autority apoštolů, ale jako výsledek souhry společenských, politických, pohanských a náboženských faktorů. Zjistil jsem, že to byly proti-judaistické důvody, které vedly mnoho křesťanů k opouštění zachování soboty, aby se odlišili od Židů v době, kdy judaismus obecně a dodržování soboty zvláště, byly v Římské říši zakázány. Uctívání slunce ovlivňovalo přijetí zachovávání neděle a usnadnilo křesťanskou identifikaci a integraci se zvyky a cykly v Římské říši.

Jednoduše řečeno, sobota byla změněna na neděli, protože to bylo výhodnější, tedy pro potřebu vyhnout se proti-židovské a proti-sobotní římské legislativě. Můžeme se však ptát: Je výhodnost legitimní motiv ke změně Božího přikázání? Říkal snad Ježíš: "Jestliže se stane obtížné zachovávat jedno z mých přikázání, netrpte kvůli tomu! Změňte jej!" ? Jednoznačná odpověď je ne! Žádné takové učení se v Bibli nenalézá. Přesto, časem znovu a znovu v minulosti křesťanství docházelo k tomu, že někteří představitelé církve a náboženské organizace si vybraly výhodnost a kompromis, raději než závazek a věrnost biblickému učení.

Změna soboty na neděle nebyla prostě jen změna jména nebo čísla, ale změna autority, smyslu a prožitku. Byla to změna od Svatého dne, Bohem ustaveného a umožňujícího nám zažít volněji a úplněji vědomí duchovního přítomnosti a míru v našem životě, na den volna, usilující o osobní potěšení, výhodnost a zisk. Tato historická změna velmi ovlivnila kvalitu života nespočetných křesťanů, kteří během staletí byli připraveni o fyzickou, duševní, a duchovní obnovu, spojenou s prožíváním soboty. Tato změna také přispěla k velkému poklesu docházky do kostelů, která nyní ohrožuje přežití hlavních církví v mnoha západních zemích.

Znovuzískání soboty je obzvláště potřebné dnes, kdy naše duše, rozedrané a prázdné, plné napětí, jež přináší naše kultura, křičí po uvolnění a proměně, která nás očekává ve svatý Boží den, sobotu. Znovuobjevení soboty v tomto kosmickém věku, poskytuje východisko pro všeobjímající víru, víru, která zahrnuje a spojuje stvoření, vykoupení a konečné obnovení; zahrnuje minulost, současnost a budoucnost; člověka, přírodu a Boha; tento svět i svět budoucí. To je víra, která rozpoznává Boží vládu nad celým stvořením i lidským životem prostřednictvím Jeho požehnání v sedmém dni; víra, která naplní opravdový úděl věřícího nyní i ve věčnosti; víra, která dovolí Spasiteli obohatit naše životy větší mírou Jeho přítomnosti, mírou, a odpočinku.

From Sabbath To Sunday: How Did It Come About?

Endtime Issues No. 64

1. března 2001

Samuele Bacchiocchi, Ph. D.

Emeritní profesor teologie a církevních dějin na Andrews Univerzity, USA

4990 Appian Way, Berrien Springs, MI 49103

E-mail: sbacchiocchi@biblicalperspectives.com

<http://www.biblicalperspectives.com>

Překlad: Marta Marková, 2005

shalom@inMail.cz

Kdo je dr. Samuele BACCHIOCCHI?

Dr. Samuele Bacchiocchi je italsko-americký vědec, který studoval a žil v několika zemích (např. v Itálii, Anglii, Etiopii, USA). Narodil se a vyrostl v Římě, kousek od zdi Vatikánu. Absolvoval teologii na Newbold College v Anglii a postgraduální studia na Andrews University v USA. Je prvním nekatolíkem po 450 letech, který vystudoval prestižní katolickou Pontifical Gregorian University v Římě, kde se 5 let věnoval práci na svém doktorátu z církevních dějin, týkajícím se změně soboty na neděli - From Sabbath To Sunday. Získal od papeže Pavla VI. zlatou medaili v oblasti akademického vzdělávání summa cum laude. Poté, co dokončil svůj doktorát v r. 1974, byl pozván do USA na adventistickou Andrews University, kde učil 26 let jako profesor teologie a církevních dějin až do svého odchodu do důchodu v roce 2000. V současnosti cestuje po univerzitách a teologických seminářích v mnoha zemích světa, kde přednáší teologii a církevní dějiny. Kromě mnoha článků a příspěvků do časopisů napsal 15 knih, které byly příznivě ohodnoceny i vědci jiných křesťanských církví. Ve svých knihách a přednáškách se snaží pomoci křesťanům pochopit a více prožít biblické pravdy a poselství této knihy.